

Læreplan i sosialkunnskap

Fastsatt som forskrift av Utdanningsdirektoratet 24. mars 2021 etter delegasjon i brev av 13. september 2013 fra Kunnskapsdepartementet med hjemmel i lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) § 3-4 første ledd.

Gjelder fra 01.08.2021

Gjelder til 31.12.2024

Utgått

Om faget

Fagets relevans og sentrale verdier

Sosialkunnskap handler om å styrke elevenes forståelse av og kritiske bevissthet om velferdssamfunnet. Faget skal gi elevene verktøy til å forstå seg selv som en del av samfunnet og reflektere over utfordringer og muligheter knyttet til identitet og livsmestring. Sosialkunnskap skal danne grunnlag for å drøfte hvordan individer, grupper, organisasjoner og institusjoner fungerer sammen, og gi innsikt i årsaker til sosiale problemer, marginalisering og utenforskap. Sammen med kunnskaper om inkludering i arbeidslivet, skal dette forberede elevene til videre studier og arbeidsliv.

Alle fag skal bidra til å realisere verdigrunnet for opplæringen. Sosialkunnskap skal bidra til at elevene utvikler demokratiske verdier som menneskeverd, inkludering og likestilling. Sosialkunnskap skal også fremme elevens evne til kritisk tenkning og til å utforske ulike samfunnsforhold. Gjennom faget skal elevene utvikle større forståelse av mangfoldet og variasjonen blant majoritets-, urfolks- og minoritetsgrupper. Faget skal også gi elevene grunnlag for å kunne reflektere over egen og andres identitet.

Kjerneelementer

Samfunnsvitenskapelige perspektiver og metode

Kjerneelementet samfunnsvitenskapelige perspektiver og metode handler om samfunnsvitenskapelig forskning, teori og metodebruk. Etske og metodiske utfordringer i samfunnsforskning inngår også i kjerneelementet. Dette kjerneelementet handler videre om å utvikle kunnskap gjennom å utforme egne problemstillinger og kritisk vurdere ulike kilder.

Velferdsstat og menneskerettigheter

Kjerneelementet velferdsstat og menneskerettigheter handler om utviklingen av den norske velferdsstaten og velferdsstatens framtid. Dette kjerneelementet innebærer kritisk refleksjon over samfunnsendringer og utfordringer ved en bærekraftig velferdsstat. Videre skal dette kjerneelementet gi innsikt i velferdsstatens institusjoner, lovverk og politiske styring og bidra til å utforske kunnskaper om velferdsforskjeller og årsaker til og konsekvenser av disse. Kjerneelementet handler også om å utforske brudd på og ivaretagelse av menneskerettighetene i Norge og reflektere over dette ut fra et majoritets-, minoritets- og urfolksperspektiv.

Livsmestring og livsfaser

Kjerneelementet livsmestring og livsfaser handler om betydningen av hvordan oppvekst og sosialt miljø kan prege mennesker i ulike faser av livet. Forståelse av sosialisering, behovsdekning, mangfold, kjønn og identitet står sentralt. Dette kjerneelementet handler også om utfordringer i ulike faser av livet, kriser, krisehåndtering og livsmestring.

Sosiale problemer og utenforskap

Kjerneelementet sosiale problemer og utenforskap handler om ulike teoretiske perspektiver på sosiale problemer og kompetanse i forebyggings- og inkluderingsarbeid. Kjerneelementet handler også om å utvikle kompetanse om utfordringer og årsaker til marginalisering og utenforskap.

Tverrfaglige temaer

Folkehelse og livsmestring

I sosialkunnskap handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmestring om å drøfte velferdsforskjeller, utenforskap, identitet, behovsdekning, oppvekstmiljø og samfunnsendringer. Det handler også om å utvikle kompetanse om sosiale problemer og ulike perspektiver på forebygging og håndtering av disse. Videre handler det om etisk bevissthet og å kunne reflektere kritisk over hva som trengs for å møte samfunnsutfordringer i framtiden.

Demokrati og medborgerskap

I sosialkunnskap handler det tverrfaglige temaet demokrati og medborgerskap om samfunnsvitenskapelige perspektiver og kritisk tenkning. Kunnskap om sammenhengen mellom menneskerettighetene og velferdssamfunnet inngår også. Videre handler det om demokratiske prosesser i samfunnet og å se sammenhengen mellom rettigheter og plikter, og om å drøfte og argumentere i meningsbrytning med andre.

Grunnleggende ferdigheter

Muntlige ferdigheter

Muntlige ferdigheter i sosialkunnskap innebærer å lytte til andres meninger, argumentere for sine egne meninger i meningsbrytning med andre og tilpasse muntlig tekst til mottaker og formål. Muntlige ferdigheter innebærer også å uttrykke seg presist og å bruke fagspråk i drøfting og refleksjon over faglige emner og problemstillinger. Ferdigheten innebærer videre å argumentere for ulike perspektiver og forståelser, bygge videre på innspill fra andre og å bruke kilder på en kritisk måte som lar seg etterprøve.

Å kunne skrive

Å kunne skrive i sosialkunnskap innebærer å bruke fagspråk og varierte skrivestrategier for å bygge opp en samfunnsvitenskapelig fagtekst som presenterer saklige argumenter fra ulike perspektiver og ståsteder. Det innebærer også å bygge opp tekster presist, strukturert og selvstendig og å utforme tekster tilpasset mottaker og formål. Videre innebærer det å vurdere, sitere og henviser til relevante kilder på en måte som lar seg etterprøve. Å kunne skrive i sosialkunnskap innebærer også å revidere egne tekster.

Å kunne lese

Å kunne lese i sosialkunnskap innebærer å hente ut meningsinnhold og vurdere eksplisitt og implisitt informasjon i faglitteratur og andre kilder. Det innebærer også å forstå, bruke og reflektere over et variert tekstutvalg og å analysere ulike perspektiver og formål med tekster. Lesing i sosialkunnskap innebærer videre å velge ulike lesestrategier for å tilegne seg kompetanse i faget.

Å kunne regne

Å kunne regne i sosialkunnskap innebærer å hente ut informasjon og tolke og forstå tabeller. Det innebærer videre å bruke og bearbeide informasjonen og vise statistiske sammenhenger ved hjelp av tall. Å kunne regne innebærer også å diskutere og sammenligne resultater og vurdere gyldigheten av disse.

Digitale ferdigheter

Digitale ferdigheter i sosialkunnskap innebærer å bruke digitale ressurser til å søke, finne, behandle og navigere i digitale kilder. Digitale ferdigheter i faget handler om også om å finne fram til og vurdere informasjon og å kommunisere og presentere eget arbeid. Digital dømmekraft innebærer å vise kunnskaper om etikk og personvern og å tolke og gjengi relevant informasjon på en måte som lar seg etterprøve.

Kompetansemål og vurdering

Kompetansemål og vurdering sosialkunnskap

Kompetansemål

Mål for opplæringen er at eleven skal kunne

- finne og vurdere informasjon for å analysere faglige spørsmål og problemstillinger

- vurdere ulike samfunnsvitenskapelige metoder og teorier og bruke disse til å utforske egne problemstillinger og gjennomføre undersøkelser
- gjøre rede for ulike institusjoner, politisk styring, prinsipper og verdier i velferdsstaten og drøfte utfordringer ved velferdsstatens framtid og bærekraft
- drøfte årsaker til sosial ulikhet, marginalisering og utenforskap og vurdere konsekvenser for individ og samfunn
- gjøre rede for ulike perspektiver på sosialisering og drøfte hvordan sosialiseringen har endret seg over tid
- utforske ulike perspektiver på kjønn og identitet og reflektere over holdninger til egen og andres identitet
- utforske sammenhenger mellom velferdsforskjeller og sosiale problemer og drøfte konsekvenser for individ og samfunn
- gjøre rede for ulike typer sosiale problemer og vurdere forebyggende tiltak
- utforske inkludering på ulike nivåer i samfunnet og vurdere tiltak som kan bidra til inkludering i arbeidslivet og velferdssamfunnet
- vurdere hvordan menneskerettighetene har påvirket den norske velferdsstaten, og drøfte hvordan menneskerettighetene ivaretas i Norge
- gjøre rede for sentrale behov i barne- og ungdomsårene og vurdere sammenhengen mellom behovsdekning, velferd og livsmestring
- gjøre rede for ulike former for vold og trakassering og drøfte konsekvenser av vold og trakassering på individ- og samfunnsnivå
- vurdere hvordan ulike kriser kan håndteres på individ- og samfunnsnivå

Underveisvurdering

Underveisvurderingen skal bidra til å fremme læring og til å utvikle kompetanse i sosialkunnskap. Elevene viser og utvikler kompetanse i faget når de bruker faglige metoder og teorier og i utforskende arbeid med og refleksjon over ulike emner, problemstillinger og perspektiver, muntlig og skriftlig. Videre viser og utvikler elevene kompetanse når de arbeider med spørsmål knyttet til sosiale problemer og velferdsutfordringer, og sammenhenger mellom sosialisering, behovsdekning, mangfold og livsmestring.

Læreren skal legge til rette for elevmedvirkning og stimulere til lærelyst gjennom varierte arbeidsmåter og ved å la elevene utforske ulike sider ved samfunnet og finne svar på faglige spørsmål og problemstillinger. Læreren skal være i dialog med elevene om utviklingen deres i sosialkunnskap, og elevene skal få mulighet til å prøve seg fram. Med utgangspunkt i kompetansen elevene viser, skal de få mulighet til å sette ord på hva de opplever at de får til, og reflektere over egen faglig utvikling. Læreren skal gi veiledning om videre læring og tilpasse opplæringen slik at elevene kan bruke veiledningen for å utvikle kompetansen sin i sosialkunnskap.

Standpunktvurdering

Standpunkt karakteren skal være uttrykk for den samlede kompetansen eleven har ved avslutningen av opplæringen etter sosialkunnskap. Læreren skal planlegge og legge til rette for at eleven får vist kompetansen sin på varierte måter som inkluderer forståelse, refleksjon og kritisk tenkning, i ulike sammenhenger. Læreren skal sette karakter i sosialkunnskap basert på kompetansen eleven har vist ved å formidle innsikt i ulike emner, sammenhenger og problemstillinger i faget og ved å bruke faglige metoder og teorier til å belyse dem.

Vurderingsordning

Standpunktvurdering

Sosialkunnskap: Eleven skal ha én standpunkt karakter.

Eksamen for elever

Sosialkunnskap: Eleven kan trekkes ut til en skriftlig eksamen eller en muntlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Muntlig eksamen blir utarbeidet og sensurert lokalt. Eksamen skal ha forberedelsesdel.

Eksamen for privatister

Sosialkunnskap: Privatisten skal opp til en skriftlig eksamen. Skriftlig eksamen blir utarbeidet og sensurert sentralt. Eksamen skal ha forberedelsesdel.